

A A SPIS TREŚCIPANEL NARZĘDZI

Eduś

Słownik pojęć

Zaloguj się

Zarejestruj się

ZE SZCZYTÓW GÓR KU NIZINOM

geografia, przyroda

1. Wprowadzenie: podział województwa śląskiego na jednostki

fizycznogeograficzne

2. Beskidy Zachodnie

3. Pogórze Zachodniobeskidzkie

4. Kotlina Oświęcimska

5. Kotlina Ostrawska

6. Wyżyna Woźnicko-Wieluńska

7. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska

8. Wyżyna Przedborska

9. Niecka Nidziańska

10. Wyżyna Śląska

11. Nizina Śląska

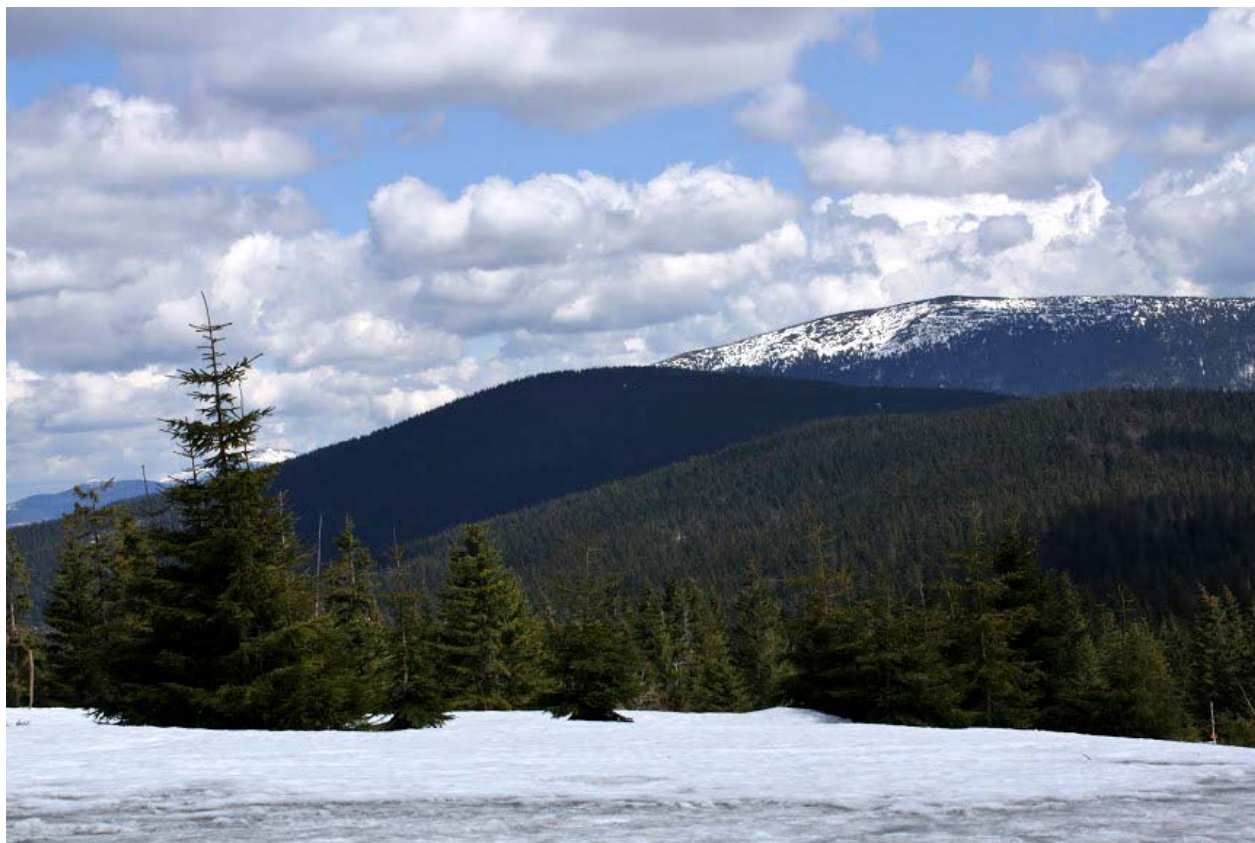
Przypomnij sobie

A A

1. Przypomnij sobie, na czym polega pasowość rzeźby Polski. Wskaż, które pasy ukształtowania powierzchni znajdują się w granicach województwa śląskiego.
2. Region to umownie wydzielony, w miarę jednorodny obszar, różniący się od terenów sąsiednich. Na podstawie dostępnych źródeł informacji określ, co kryje się pod pojęciami: makroregion i mezoregion.

1. Wprowadzenie: podział województwa śląskiego na jednostki fizycznogeograficzne

Województwo śląskie cechuje się dużym zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego, obejmując swym zasięgiem góry, pogórza, wyżyny i niziny. Najwyższe wzniesienie znajduje się na zboczach Pilska na wysokości 1534,1 m n.p.m. (w gminie Jeleśnia), natomiast najniższy punkt położony jest na wysokości 173,8 m n.p.m. i znajduje się we wsi Turze, w gminie Kuźnia Raciborska, u ujścia Rudy do Odry. Różnica wysokości między nimi (**deniwelacja**) wynosi więc 1360,5 m.

Wierchowina Pilska w granicach województwa śląskiego

Turze w trakcie powodzi, powiat raciborski, w gminie Kuźnia Raciborska

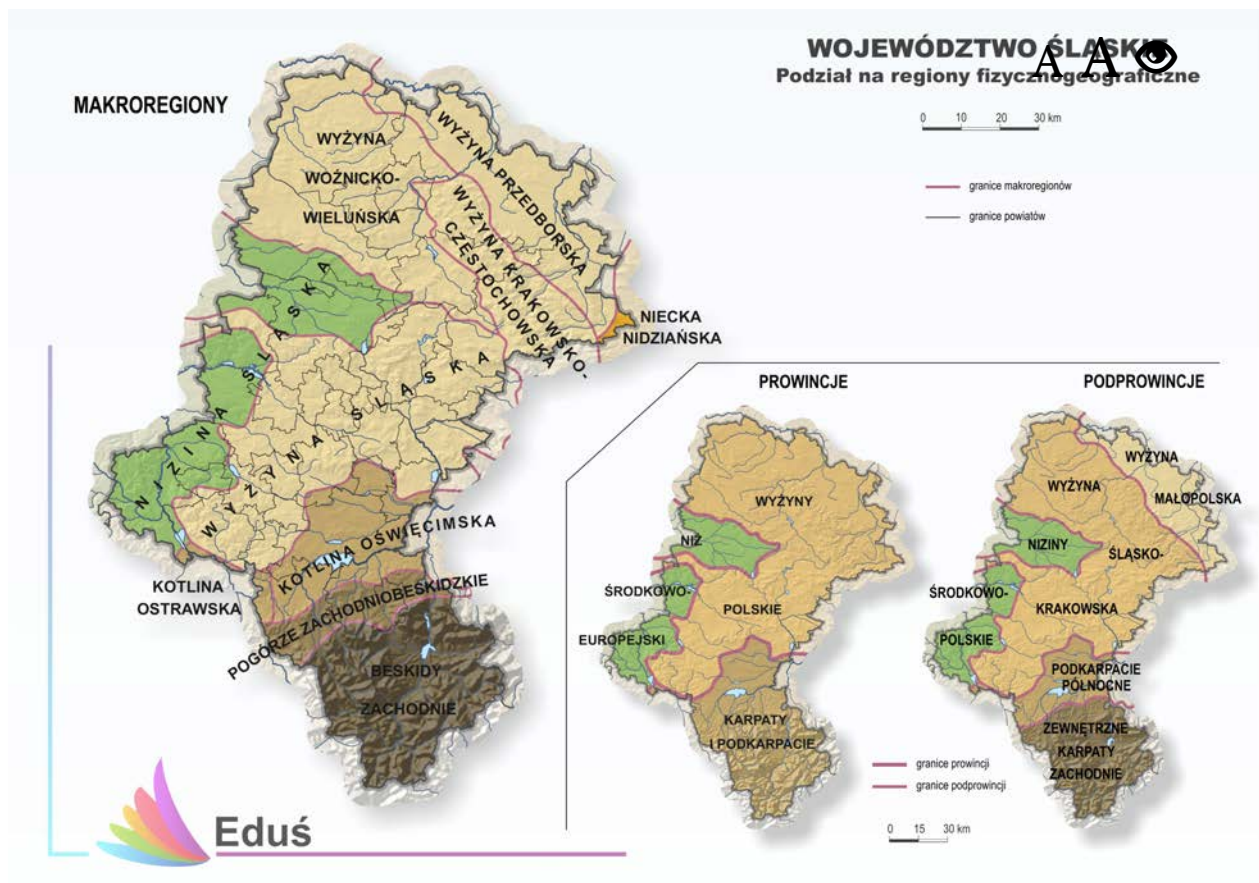
Wikimedia Commons, domena publiczna

Na południu województwa położone są młode góry, na północ od nich – rozległe obniżenia, zaś centralną część regionu zajmują wyżyny, które są zróżnicowane pod względem budowy geologicznej, rzeźby i zagospodarowania terenu, a na północnym zachodzie obszar województwa obniża się ku nizinom.

Głównymi regionami fizycznogeograficznymi województwa śląskiego są:

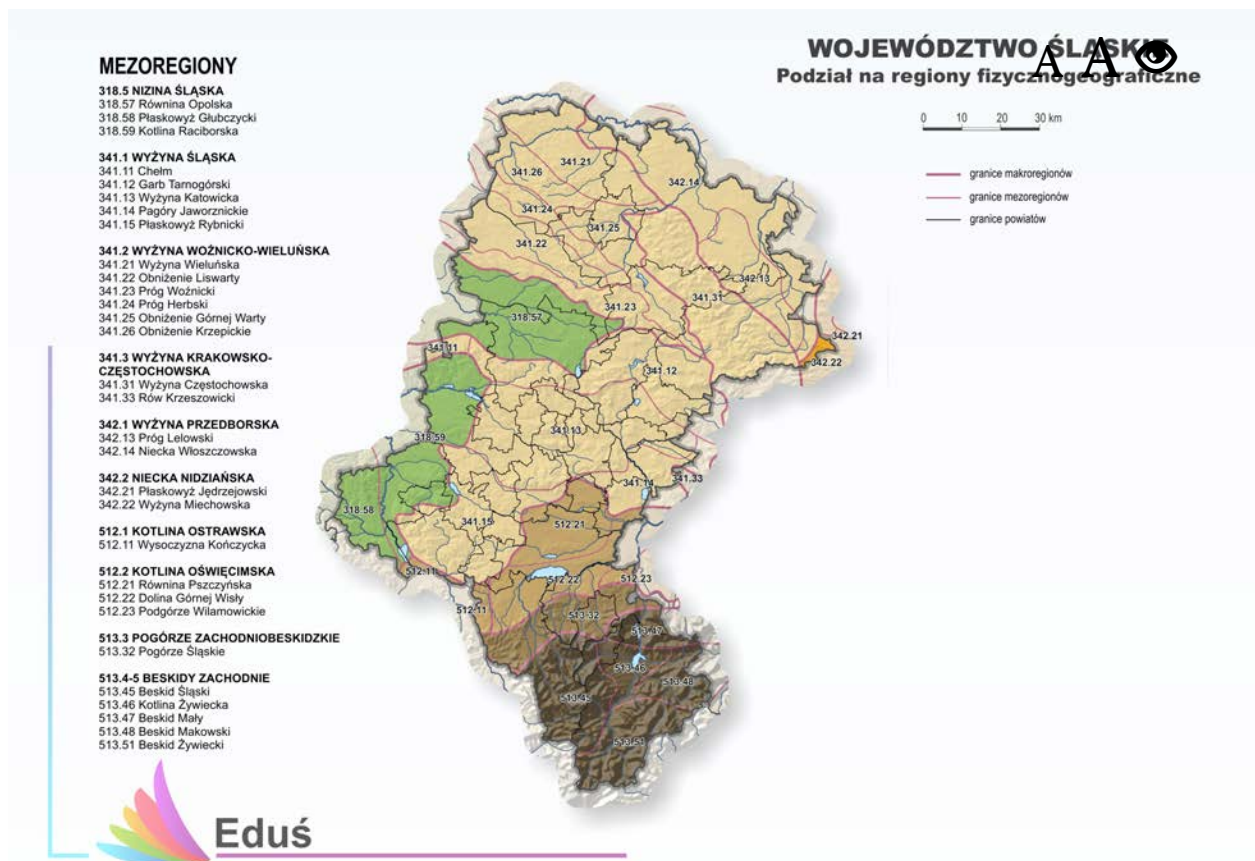
- Wyżyna Śląsko-Krakowska,
- Wyżyna Małopolska,
- Nizina Śląska,
- Podkarpacie
- Karpaty

Poszczególne regiony różnią się budową geologiczną, ukształtowaniem terenu, warunkami glebowymi i klimatycznymi. W podziale obszaru na mniejsze krainy geograficzne (jednostki fizycznogeograficzne) wyróżnia się 10 makroregionów. W ich obrębie znajduje się 29 mezoregionów.

Województwo Śląskie. Podział na regiony fizycznogeograficzne (prowincje, podprowincje i makroregiony)

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

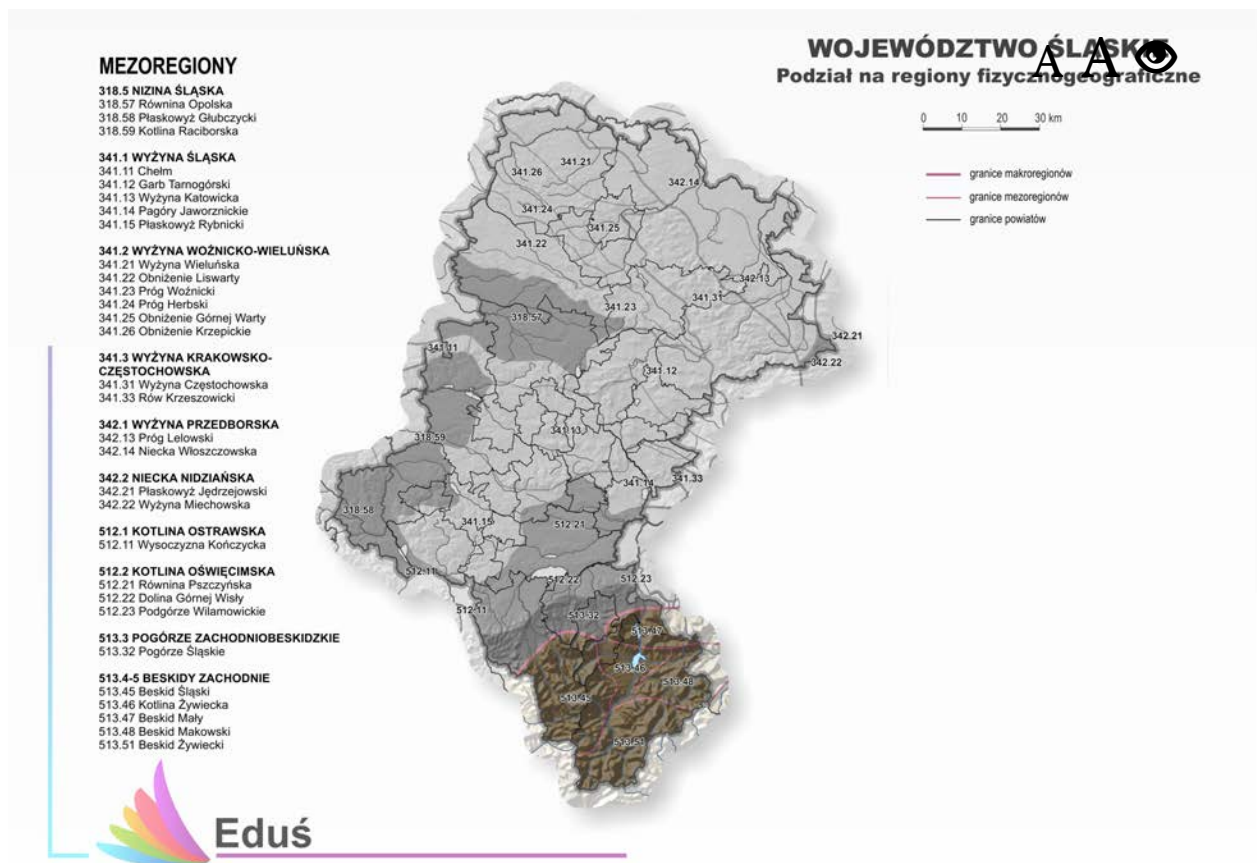

Województwo Śląskie. Podział na regiony fizycznogeograficzne (mezoregiony)

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

2. Beskidy Zachodnie

Beskidy Zachodnie są zróżnicowanym, tektonicznym zespołem fałdów, zbudowanych w znacznej części z odpornych na denudację piaskowców, tzw. „magurskich”, a w części północno-zachodniej z mniej odpornych piaskowców płaszczowiny śląskiej. Osiągają wysokości od 700 do 1750 m. n.p.m.

Regiony fizycznogeograficzne – część południowa. Beskidy Zachodnie: 513.45 Beskid Śląski; 513.46 Kotlina Żywiecka; 513.47 Beskid Mały; 513.48 Beskid Makowski; 513.51 Beskid Żywiecki

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

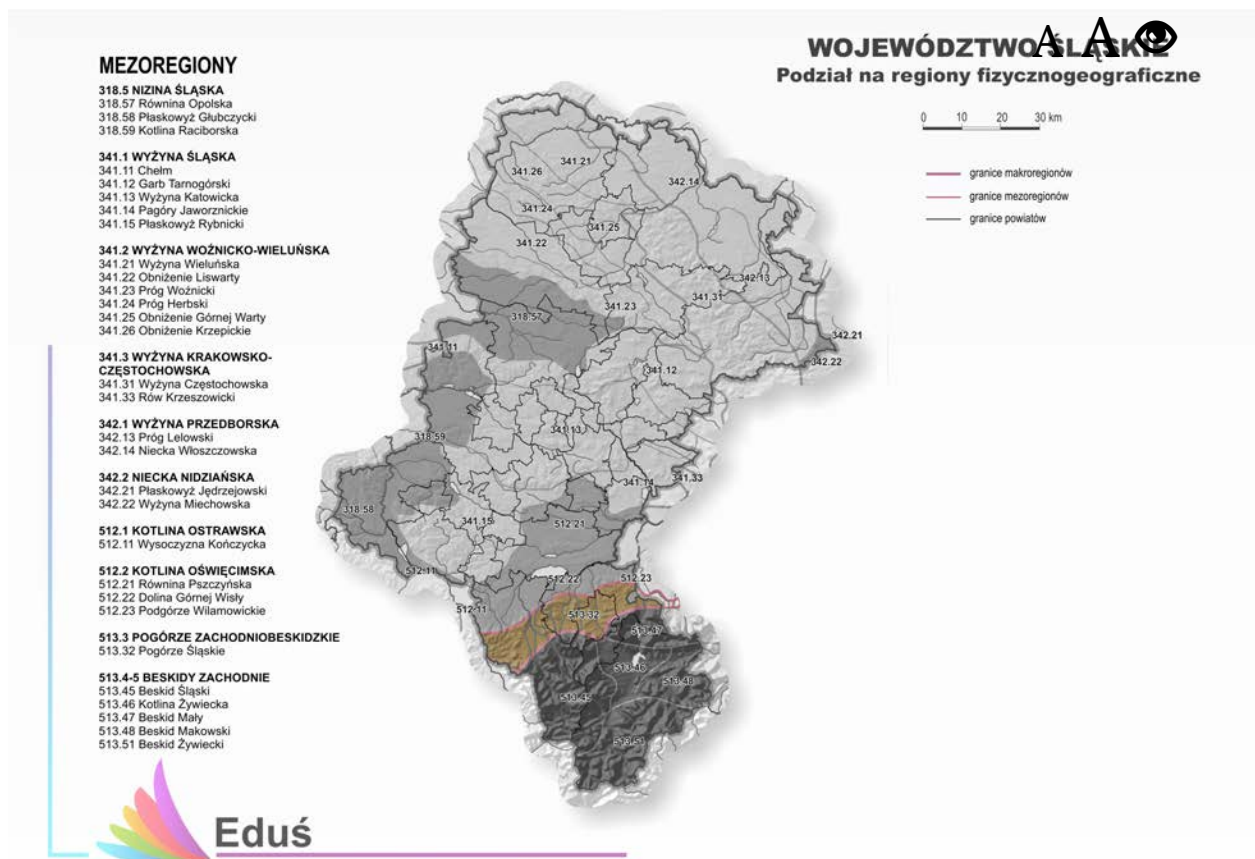

Beskidy Zachodnie – widok ze stoków Szindzielni

K. Dacy-Ignatiuk

W województwie śląskim znajdują się następujące mezoregiony Beskidów Zachodnich: **Beskid Śląski, Beskid Mały, Beskid Makowski, Beskid Żywiecki i Kotlina Żywiecka**. Są to krainy piękne krajobrazowo, o zróżnicowanym zagospodarowaniu. Pasma górskie charakteryzują się stromymi, często skalistymi zboczami, łagodnymi wierzchowinami i głęboko wciętymi, wąskimi dolinami. Obszar porośnięty jest kompleksami leśnymi, ale osady i pola uprawne wkraczają dolinami wysoko w głąb gór. W rozległym obniżeniu śródgórskim – Kotlinie Żywieckiej – urodzajne gleby brunatne i korzystniejsze niż w górach warunki klimatyczne sprzyjały osadnictwu i rolnictwu, dlatego region ten od dawna jest bezleśny. Cały obszar cechuje się intensywnie rozwiniętym zagospodarowaniem turystycznym.

3. Pogórze Zachodniobeskidzkie

Regiony fizycznogeograficzne – część południowa. Pogórze Zachodniobeskidzkie: 513.32 Pogórze Śląskie

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

Panorama Cieszyna, po lewej stronie Olzy część polska miasta, po prawej czeska

A A

<http://www.cieszyn.pl>; fot. W. Wandzel

W granicach województwa śląskiego położona jest zachodnia część Pogórza Zachodniobeskidzkiego zwana **Pogórzem Śląskim**. Ciągnie się ono na przedpolu Beskidów pasem o szerokości od 5 do 15 km, od zachodnich po wschodnie granice województwa. Zbudowane jest z mało odpornych łupków z nielicznymi wkładkami twardszych wapieni i piaskowców. Mała odporność skał podłoża zadecydowała o istotnym, w stosunku do Beskidów, obniżeniu wysokości bezwzględnych – Pogórze Śląskie wznosi się na wysokość 500 – 550 m n.p.m. w części południowej do około 300 m n.p.m. na północy. Rzeźbę Pogórza można określić jako falistą równinę o długich, wypukło-wklęsłych stokach, ponad którą lokalnie wznoszą się wyższe wzgórza. Największym miastem jest **Bielsko-Biała**, położone są tu też **Cieszyn** i **Skoczów**.

SPIS TREŚCI

PANEL NARZĘDZI

Rynek w Cieszynie, po prawej budynek urzędu miasta

<http://www.cieszyn.pl>; fot. W. Wandzel

Jeden z symboli Cieszyna, studnia Trzech Braci

<http://www.cieszyn.pl>; fot. W. Wandzel

Rotunda romańska pod wezwaniem św. Mikołaja i Wieża Piastowska

<http://www.cieszyn.pl>; fot. W. Wandzel

A A

Panorama Skoczowa ze wzgórza Kaplicówka

Wikimedia Commons, na licencji CC BY-SA 3.0 (fot. Assorti)

Neorenesansowy, zabytkowy ratusz w Bielsko-Białej

A A

Wikimedia Commons, na licencji CC BY-SA 3.0 (fot. Silar)

SPIS TREŚCI

PANEL NARZĘDZI

Zamek książąt Sułkowskich, obecnie siedziba Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej

Wikimedia Commons, na licencji CC BY-SA 4.0 (fot. Silar)

A A

SPIS TREŚCI

PANEL NARZĘDZI

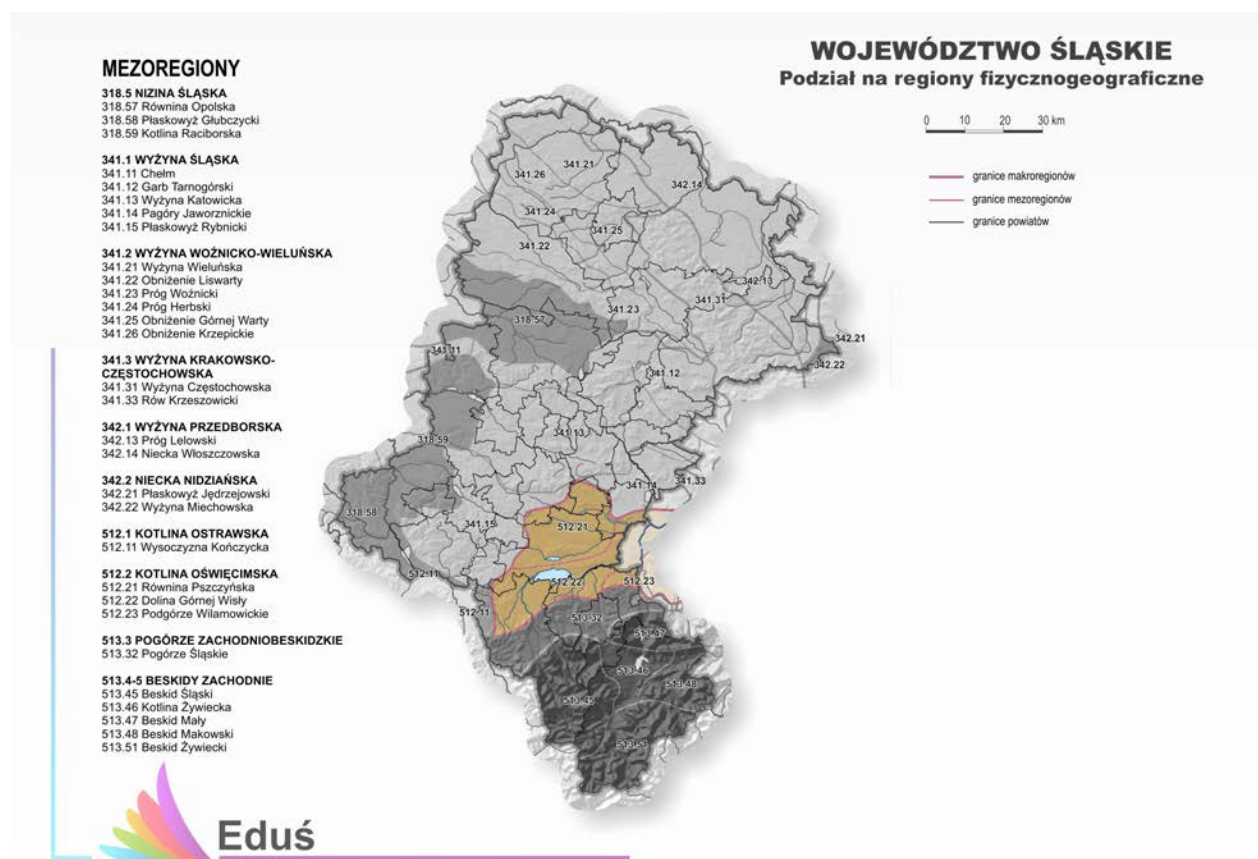
Jedyny w Polsce pomnik Marcina Lutra jest w Bielsku-Białej, w sąsiedztwie ewangelickiego Kościoła Zbawiciela

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, fot. A. Kubica

4. Kotlina Oświęcimska

Nazwą tą obejmuje się obniżenie tektoniczne po zewnętrznej stronie łuku Karpat, które wypełnione jest osadami morza miocénskiego i oddziela Karpaty od Wyżyny Śląsko-Krakowskiej. W granicach województwa położona jest prawie cała Kotlina Oświęcimska. Składa się z trzech mniejszych jednostek: **Równiny Pszczyńskiej**, **Doliny Górnej Wisły** i **Podgórze Wilamowickie**. Krainy te znacznie różnią się od siebie ukształtowaniem terenu i jego zagospodarowaniem.

Regiony fizycznogeograficzne – część południowa. Kotlina Oświęcimska: 512.21 Równina Pszczyńska; 512.22 Dolina Górnej Wisły; 512.23 Podgórze Wilamowickie

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

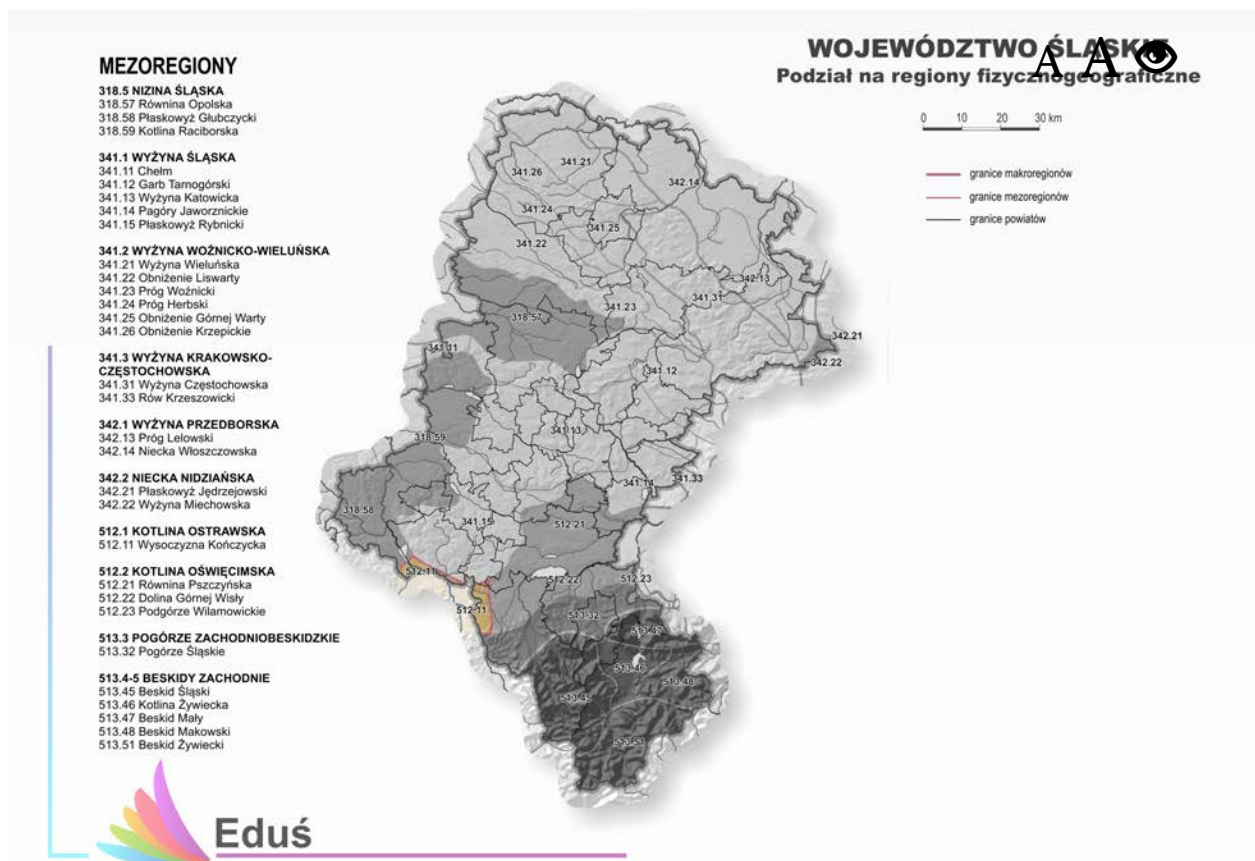
A A

Widok na Kotlinę Oświęcimską ze stoków Szyndzielni (Beskid Śląski)

K. Dacy-Ignatiuk

5. Kotlina Ostrawska

W granicach województwa śląskiego położona jest tylko niewielka część Kotliny Ostrawskiej. W jej obrębie wyróżnia się właściwą Kotlinę Ostrawską i Wysoczyznę Kończycką. **Kotlina Ostrawska** położona jest na prawym brzegu Olzy. Region jest prawie bezleśny, występują tu jedynie małe zagajniki i laski. Północno-wschodnia część Kotliny Ostrawskiej, w granicach Polski nazywana **Wysoczyzną Kończycką**, to obszar typowo rolniczy, słabo zalesiony. W dolinach rzek występują liczne stawy hodowlane.

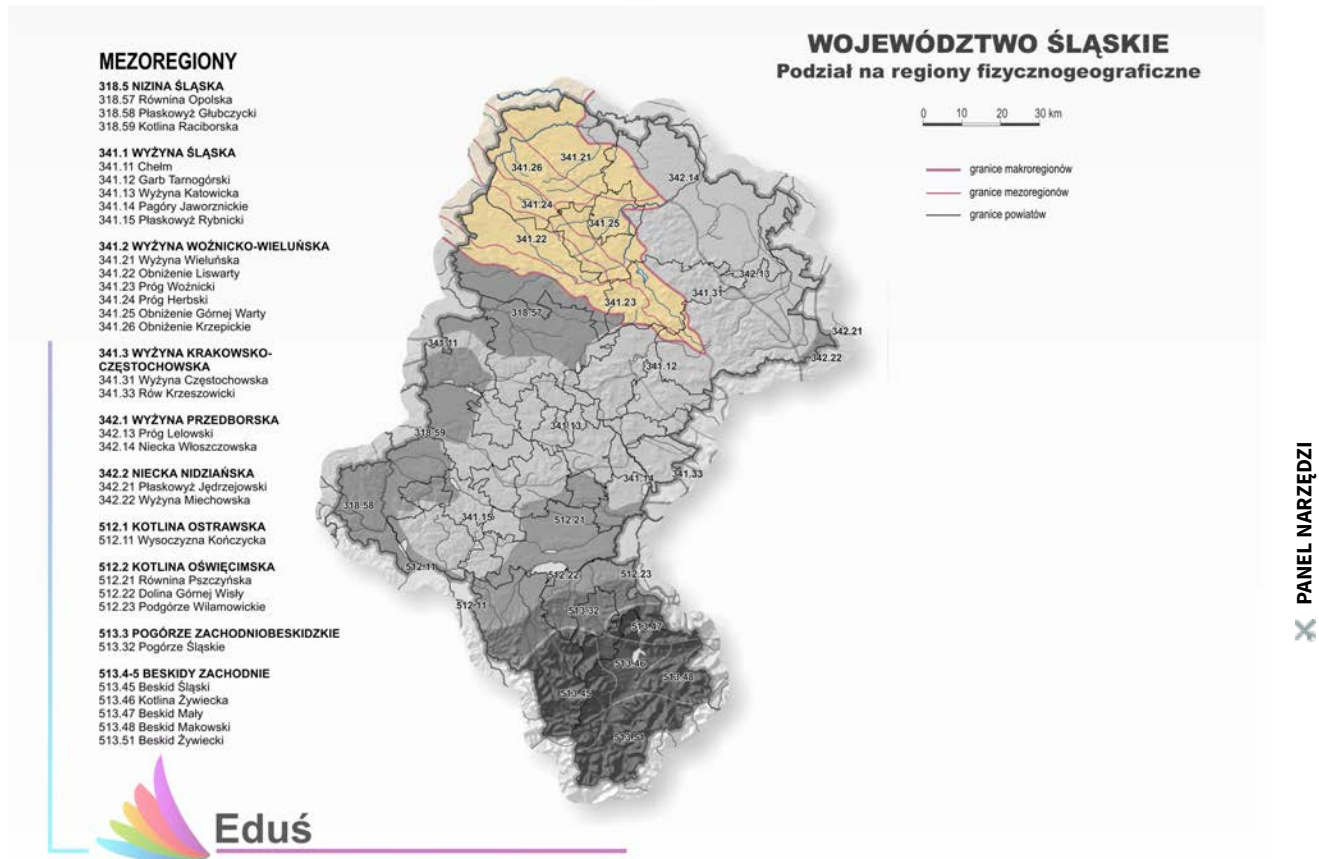
Regiony fizycznogeograficzne – część południowa. Kotlina Ostrawska: 512.11 Wysoczyzna Kończycka

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

6. Wyżyna Woźnicko-Wieluńska

Północno – zachodnia część województwa śląskiego należy do **Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej**. Jest ona zbudowana ze skał mezozoicznych – triasowych i jurajskich wapieni, piaskowców, margli i iłów.

Regiony fizycznogeograficzne – część północna. Wyżyna Woźnicko-Wieluńska: 341.21 Wyżyna Wieluńska; 341.22 Obniżenie Liswarty-Prosnny; 341.23 Próg Woźnicki; 341.24 Próg Herbski; 341.25 Obniżenie Górnej Warty; 341.26 Obniżenie Krzepickie

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

Wyżyna Woźnicko-Wieluńska koło Krzepic

M. Fajer

W wyniku długotrwałych procesów niszczących na wychodniach skał odpornych powstały progi, a na wychodniach skał mało odpornych – obniżenia. Mamy tu zatem trzy pasma wzniesień – progów: **Próg Woźnicki, Próg Herbski i Wyżynę Wieluńską** oraz trzy obniżenia między nimi: Obniżenie Liswarty, Obniżenie Górnej Warty oraz **Obniżenie Krzepickie**. W czwartorzędzie w obniżeniach tych zostały złożone polodowcowe piaski, żwiry i gliny o zróżnicowanej miąższości.

SPIS TREŚCI

Obszar Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej wznosi się od około 200 m n.p.m. w części północnej do około 380 m n.p.m. na południu i prawie w całości znajduje się w dorzeczu Odry.

PANEL NARZĘDZI

FANEROZÓIK PHANEROZOIC										EONOTEM EONOTHEM EON
MEZOZÓIK MESOZOIC					KENOZÓIK CENOZOIC					ERATEM ERATHEM ERA
TRIAS TRIASSIC		JURA JURASSIC		KREDA CRETACEOUS		PALEOGEN PALEOGENE		NEOGEN NEOGENE		System SYSTEM PERIOD
OWIWOŁOWY UPPER TRIASSIC	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER JURASSIC	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER CRETACEOUS	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER PALEOGENE	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER NEOGENE	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	Geologiczna SERIES EPOCH
OWIWOŁOWY UPPER TRIASSIC	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER JURASSIC	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER CRETACEOUS	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER PALEOGENE	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	OWIWOŁOWY UPPER NEOGENE	ŚREDNIO MIOCEŃSKI MIOCENE	Piętro STAGE WIEK AGE
248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	248,1-1,5	Wiek (milion lat) AGE (Ma)

PREKAMBR PRECAMBRIAN										EONOTEM EONOTHEM EON
ARCHAIC ARCHEAN		PROTEROZOIK PROTEROZOIC		FANEROZÓIK PHANEROZOIC						ERATEM ERATHEM ERA
ARCHAIC ARCHEAN		PROTEROZOIK PROTEROZOIC		PALEOZOIK PALEOZOIC						System SYSTEM PERIOD
ARCHAIC ARCHEAN		PROTEROZOIK PROTEROZOIC		KAMBR CAMBRIAN		ORDOWIK ORDOVICIAN		SYLUR SILURIAN		Geologiczna SERIES EPOCH
ARCHAIC ARCHEAN		PROTEROZOIK PROTEROZOIC		KAMBR CAMBRIAN		ORDOWIK ORDOVICIAN		SYLUR SILURIAN		Piętro STAGE WIEK AGE
ARCHAIC ARCHEAN		PROTEROZOIK PROTEROZOIC		KAMBR CAMBRIAN		ORDOWIK ORDOVICIAN		SYLUR SILURIAN		Wiek (milion lat) AGE (Ma)
3800	3800	3800	3800	3800	3800	3800	3800	3800	3800	3800

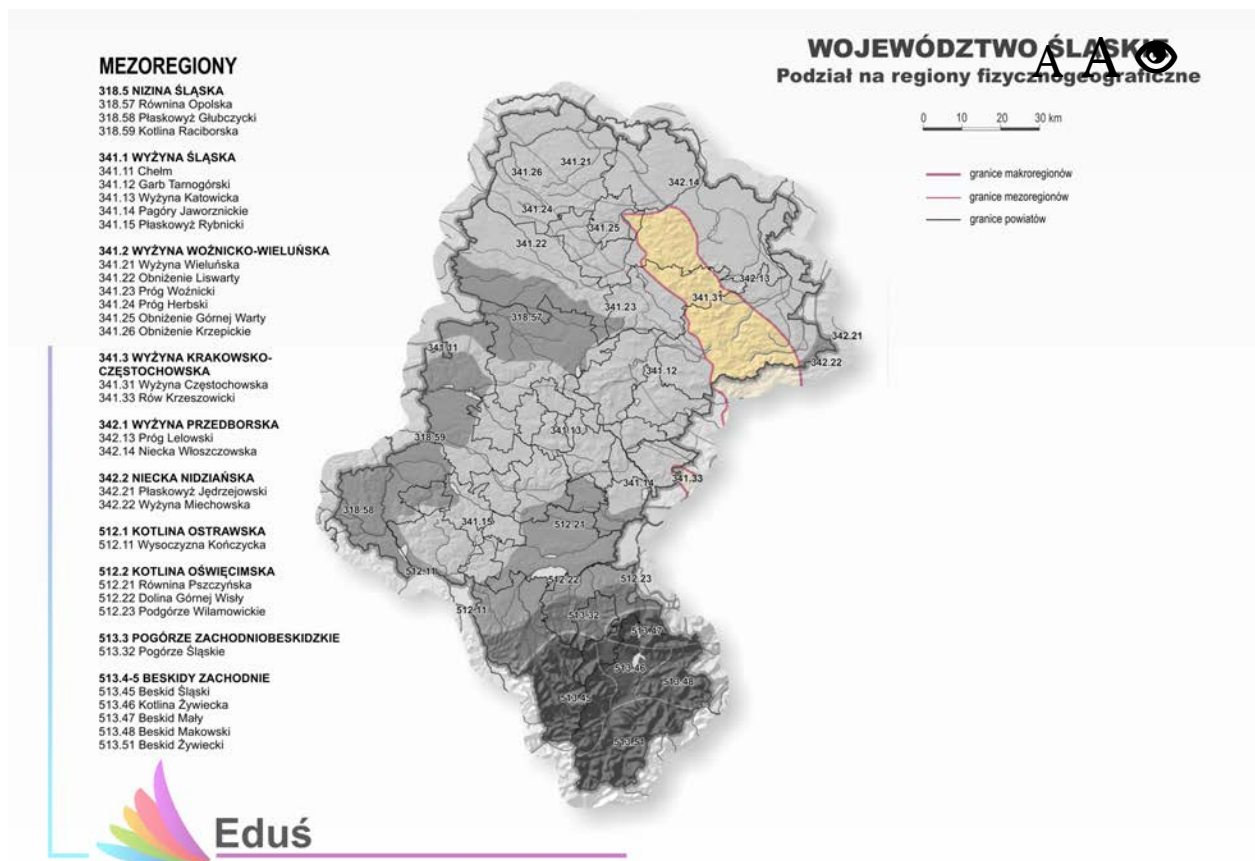
Tabela stratygraficzna rekomendowana przez Międzynarodową Komisję Stratygraficzną. ** Status czwartorzędu nadal nie jest określony. Dolna granica może być przypisywana dolnej granicy gielasu (wówczas spąg plejstocenu jest datowany na 2,6 mln lat) ** Wiek granic jednostek jest nieformalny i wymaga zatwierdzenia

Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy

7. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska

Do województwa śląskiego należy północna część tej wyżyny – prawie cała **Wyżyna Częstochowska**.

Regiony fizycznogeograficzne – część północna.

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

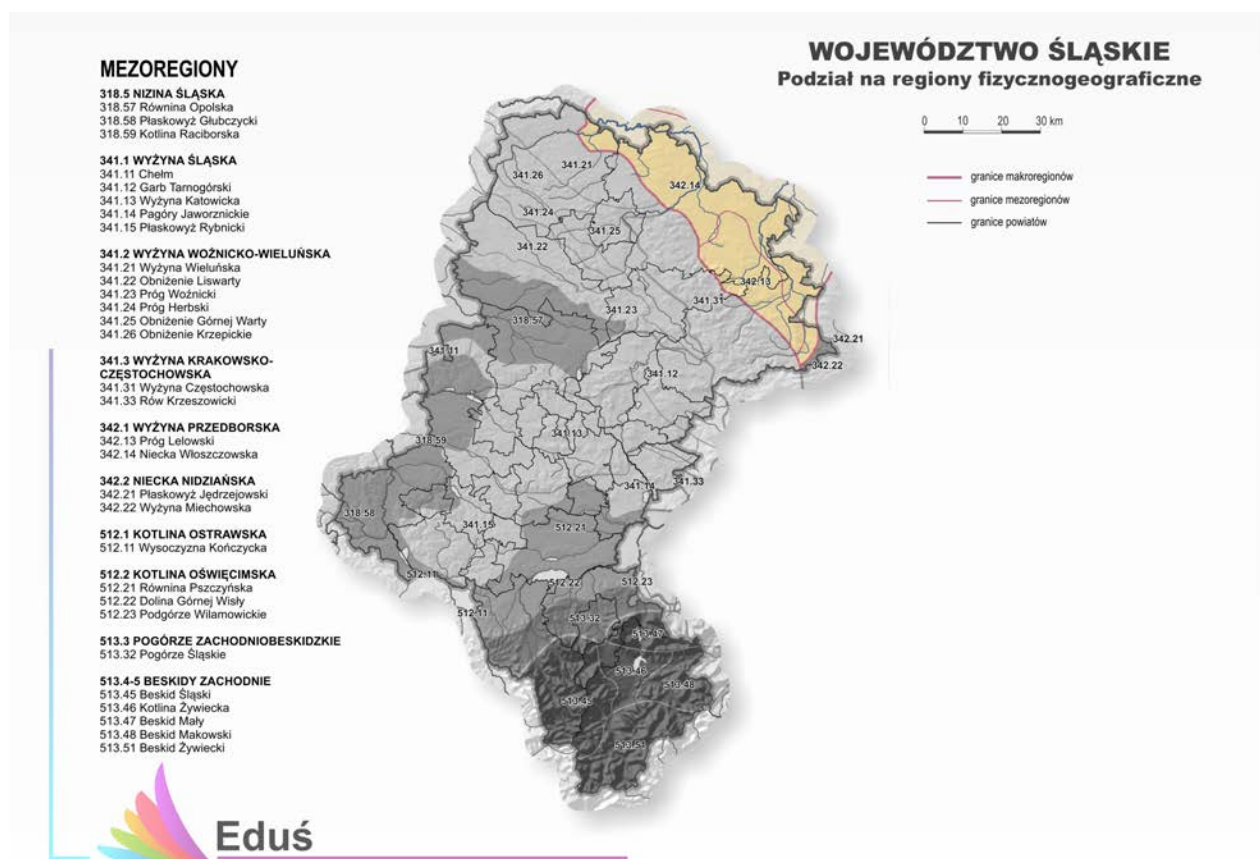
Wyżyna Częstochowska w okolicach Mirowa

M. Demel, www.jurapolska.pl

Charakterystycznym elementem krajobrazu są liczne, ułożone w pasma, skaliste wzgórza, w których występuje wiele jaskiń. Najróżniejszych kształtów skałki ostańcowe zbudowane są z odpornych wapieni skalistych, natomiast suche obniżenia między wzgórzami wypełnione są piaskami, na których rozwinęły się ubogie gleby bielcowe, porośnięte lasami sosnowymi. Na podłożu wapiennym wykształciły się rędziny, na których, o ile nie są wykorzystywane rolniczo, rosną lasy bukowe.

8. Wyżyna Przedborska

Północno-wschodnia część województwa śląskiego należy do zachodniej części **Wyżyny Przedborskiej**. W jej obrębie wyróżnia się dwa mezoregiony – **Nieckę Włoszczowską** i **Próg Lelowski**. Podłoże budują tu skały mezozoiczne, przykryte młodszymi osadami czwartorzędowymi z okresu zlodowacenia Odry. Rzeźba jest monotonna i odznacza się małymi wysokościami względnyymi rzędu 10-30 m. Obszar ma rolniczo – leśny charakter.

Regiony fizycznogeograficzne – część północna. Wyżyna Przedborska: 342.13 Próg Lelowski; 342.14 Niecka Włoszczowska

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

A A

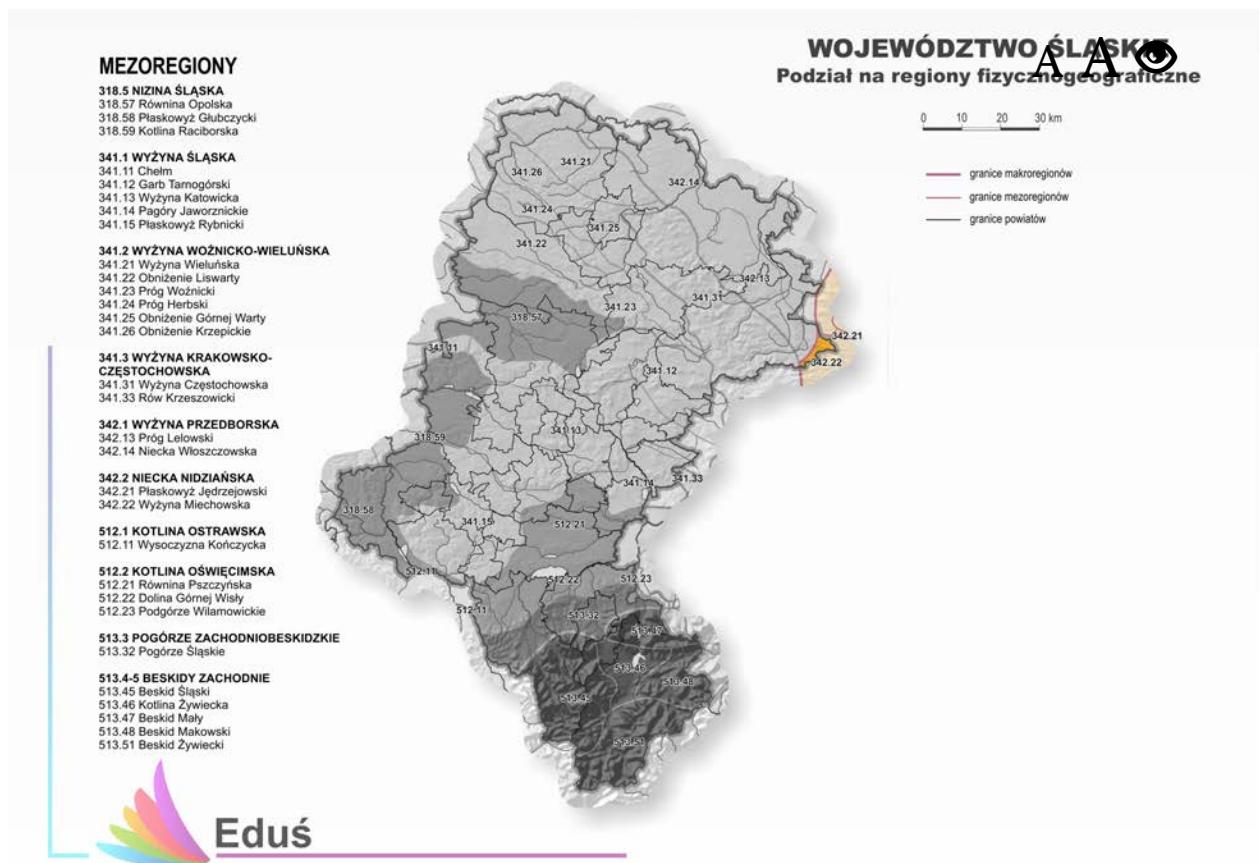
Lelowska wyspa lessowa koło Sokolników

M. Fajer

9. Niecka Nidziańska

Niewielką, wschodnią część województwa śląskiego, zajmuje **Wyżyna Miechowska** – mezoregion Niecki Nidziańskiej. Są to obszary położone na wschód od Żarnowca i doliny Pilicy. Równoleżnikowe obniżenie zbudowane jest z piasków polodowcowych, lokalnie występują niewielkie wychodnie starszego podłoża – margli z okresu kredy. Opisywany obszar ma charakter rolniczy i jest w większości bezleśny.

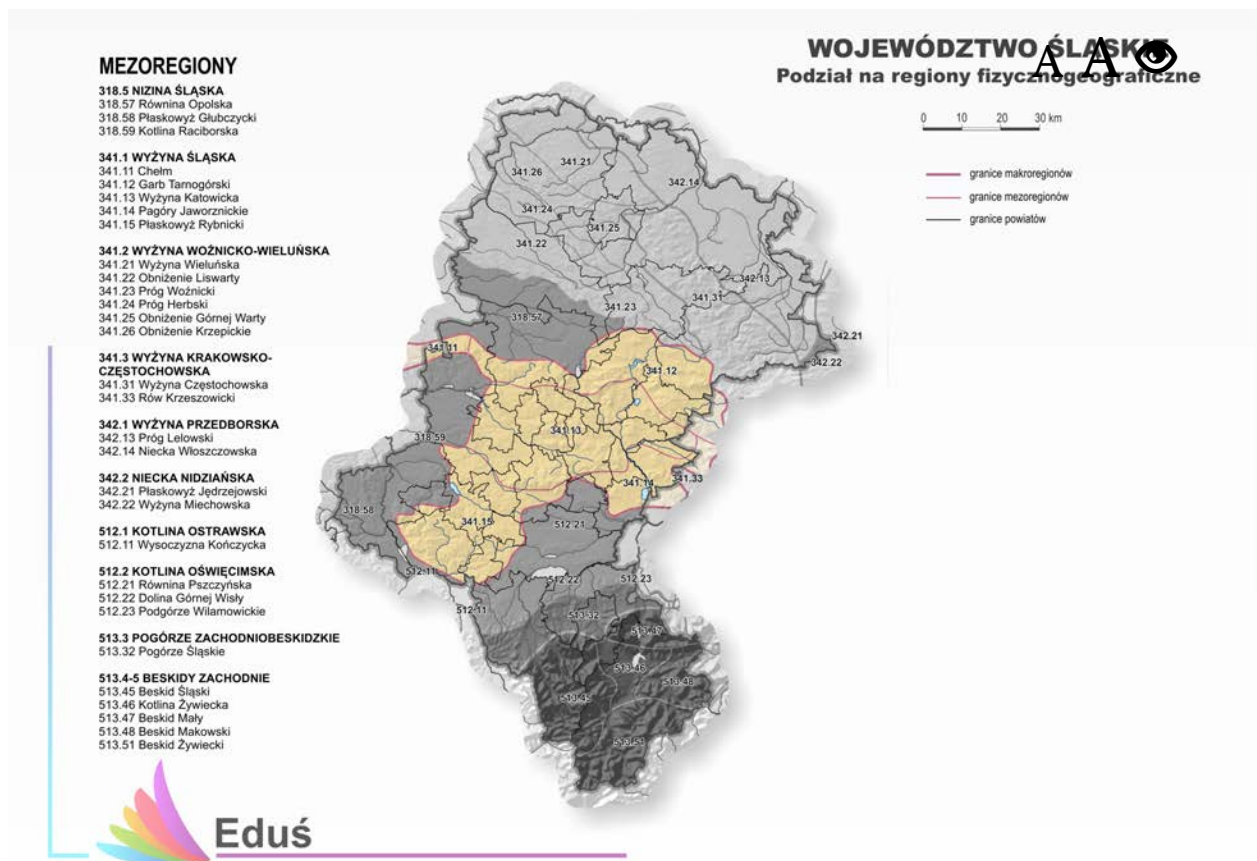

Regiony fizycznogeograficzne – część północna. Niecka Nidziańska: 342.21 Płaskowyż Jędrzejowski; 342.22 Wyżyna Miechowska

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

10. Wyżyna Śląska

Wyżyna Śląska zajmuje centralną część województwa śląskiego. W jej rzeźbie dominują zręby, progi strukturalne i kotliny zapadliskowe. Są one rozczłonkowane przez doliny rzek – Brynicy, Białej i Czarnej Przemszy na wschodzie (dorzecze Wisły) oraz Kłodnicy, Bierawki i Rudy na zachodzie (dorzecze Odry). W krajobrazie powszechne są zwałowiska różnych odpadów i liczne wyrobiska po eksploatacji surowców. Wielkie powierzchnie zostały zniwelowane dla potrzeb budownictwa miejskiego i przemysłowego. W granicach Wyżyny Śląskiej wyróżnia się: **Garb Tarnogórski, Chetm, Wyżynę Katowicką, Pagóry Jaworznickie i Płaskowyż Rybnicki.**

Regiony fizycznogeograficzne – część środkowa. Wyżyna Śląska: 341.11 Chełm; 341.12 Garb Tarnogórski; 341.13 Wyżyna Katowicka; 341.14 Pagóry Jaworznickie; 341.15 Płaskowyż Rybnicki

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

Krajobraz przemysłowy Wyżyny Śląskiej, hałda w Rydułtowach od 2007 roku nosi nazwę „Szarłota”

AAO

Wikimedia Commons, na licencji CC BY-SA 3.0 (fot. Utoplec)

Krajobraz miejski centrum Katowic, Wyżyna Katowicka

Wikimedia Commons, na licencji CC BY-SA 3.0 (fot. Umkatowice)

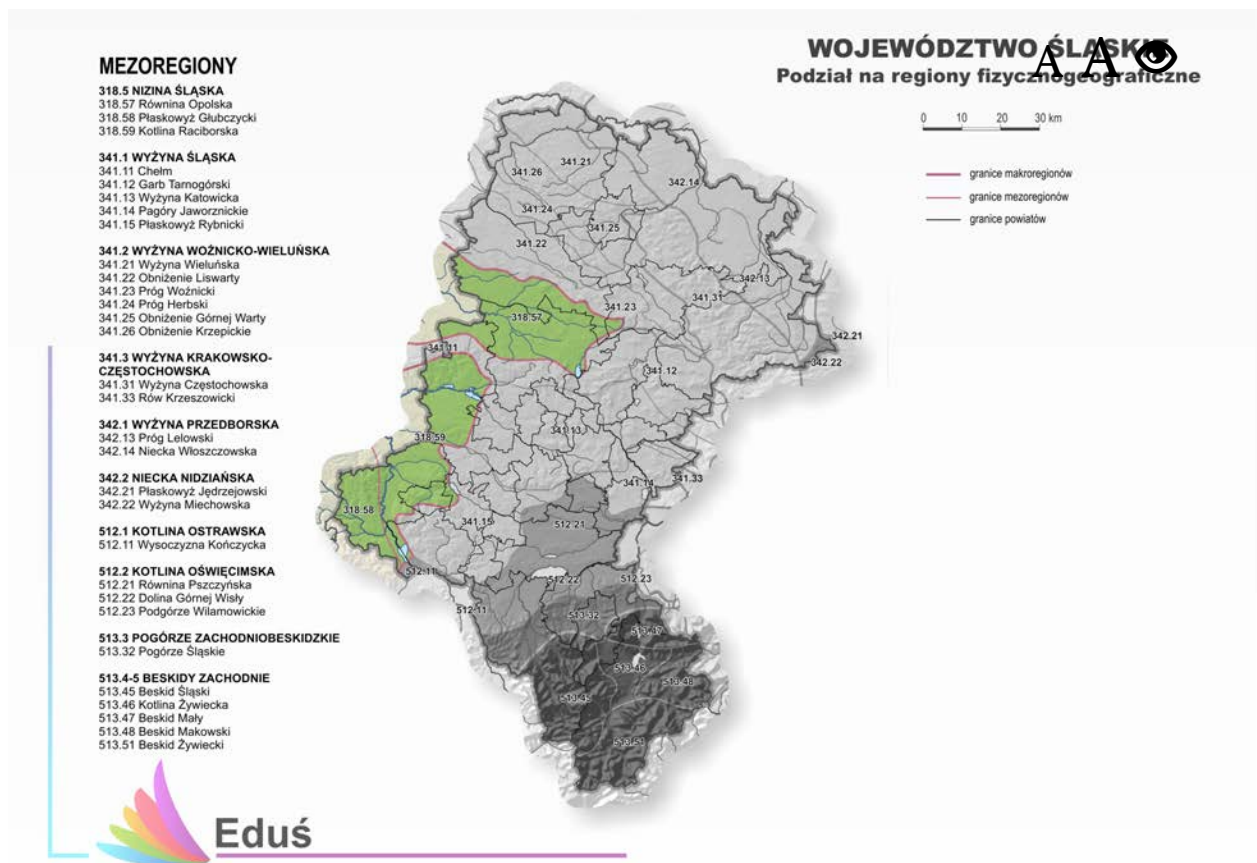

Krajobraz przeobrażony – quasinaturalny. Widok z Klucz na Pustynię Błędownską

K. Dacy-Ignatiuk

11. Nizina Śląska

Zachodnia część województwa należy do trzech mezoregionów **Niziny Śląskiej**: Równiny Opolskiej, Kotliny Raciborskiej i Płaskowyżu Głubczyckiego. **Równina Opolska** to piaszczysta równina urozmaicona licznymi wydrami, przez którą przepływa Mała Panew, a prawie cała powierzchnia jest zalesiona. Rzeźba **Kotliny Raciborskiej** ma charakter przejściowy między rzeźbą niziną a wyżyną, stąd występują tu zarówno gliniaste wysoczyzny, jak i piaszczyste równiny. Zaś **Płaskowyż Głubczycki** to prawie bezleśna, wysoko wzniesiona równina lessowa, na których wytworzyły się urodzajne gleby czarnoziemne, będące podstawą dobrze rozwiniętego rolnictwa.

Regiony fizycznogeograficzne – część środkowa. Nizina Śląska: 318.57 Równina Opolska; 318.58 Płaskowyż Głubczycki;
 318.59 Kotlina Raciborska

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach (wyk. EXGEO, www.exgeo.pl)

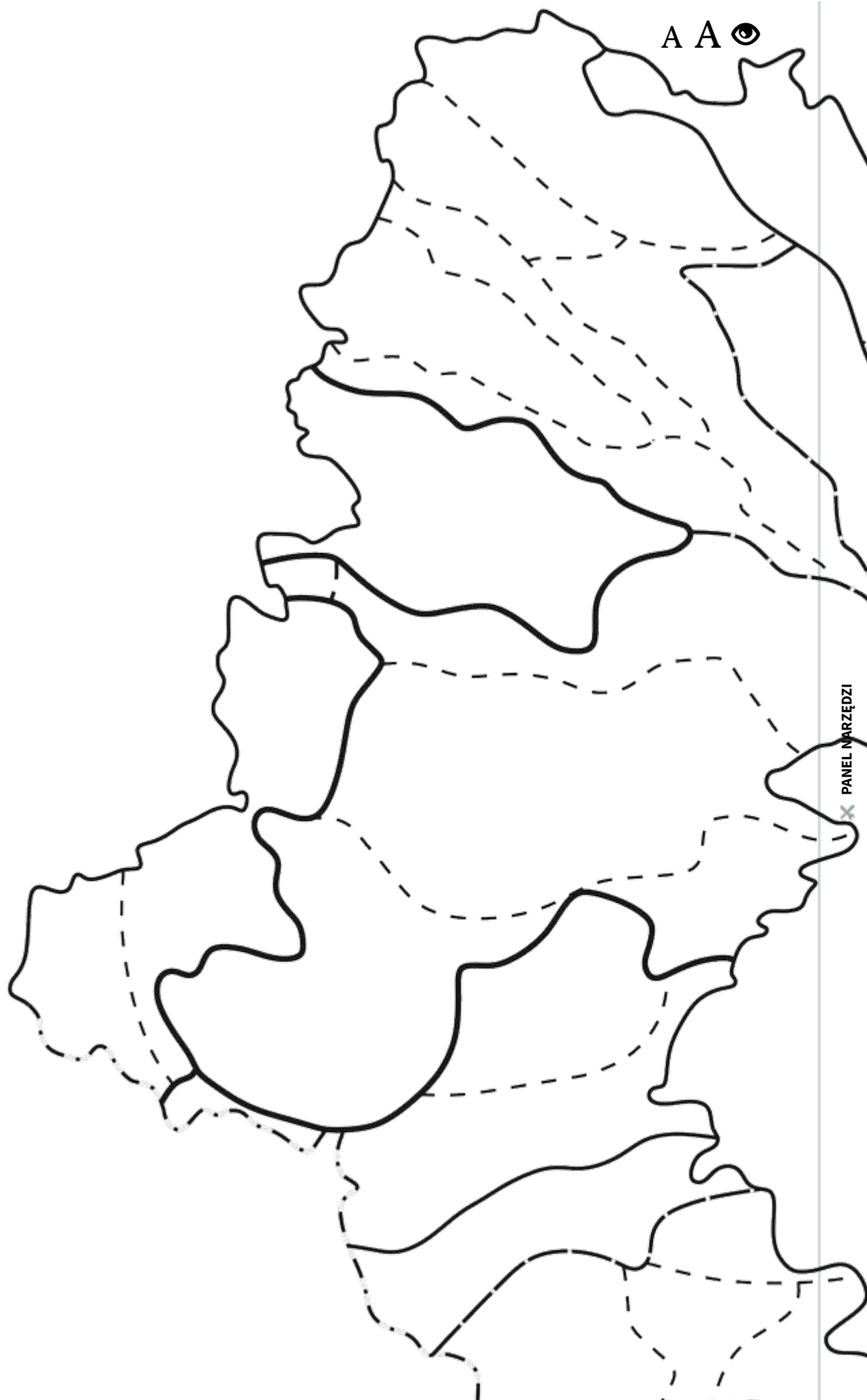
Stawy rezerwatu Łęczok w Kotlinie Raciborskiej

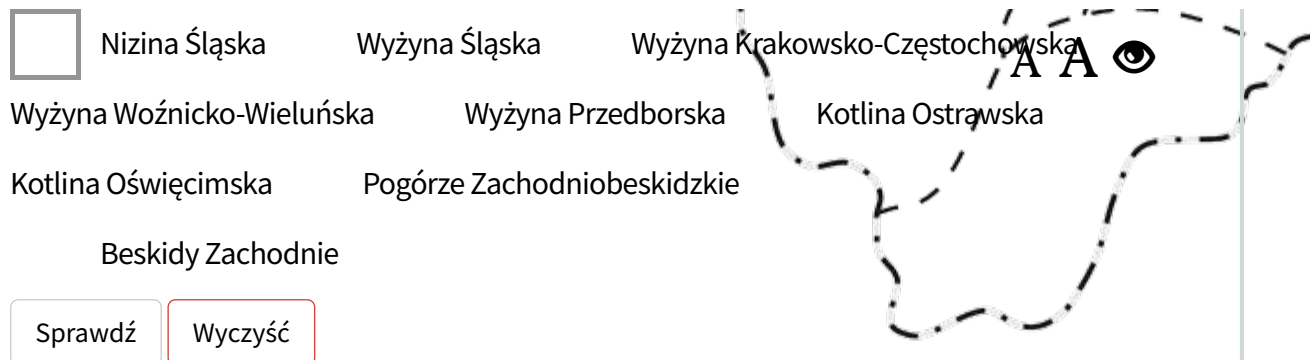
Wikimedia Commons, domena publiczna

Zadania

1. Pokoloruj mapę zgodnie z wytycznymi poniżej.

Konturówka do pobrania TUTAJ

2. Podpisz na mapie makroregiony: Nizina Śląska, Wyżyna Śląska, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Przedborska, Wyżyna Woźnicko-Wieluńska, Kotlina Oświęcimska, Kotlina Ostrawska, Pogórze Zachodniobeskidzkie, Beskidy Zachodnie.

Konturówka do pobrania TUTAJ

3. Przy pomocy map zamieszczonych na portalu geosilesia.us.edu.pl i innych dostępnych źródeł informacji, zaznacz na mapie z zadania nr 2 położenie miejscowości, w której mieszkasz, a następnie uzupełnij poniższą tabelę.

•

Moja miejscowość – nazwa

Położenie matematyczne – współrzędne geograficzne

.....

Położenie na tle podziału fizycznogeograficznego Polski

provincia

.....

podprovincia

.....

makroregion

.....

mezo-region

.....

Tutaj dowiesz się więcej

J. Burda, Monoklina śląsko-krakowska, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

R. Dulias, Wyżyna Śląsko-Krakowska – region fizycznogeograficzny, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

R. Dulias, Rzeźba wyżynna terenu, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

J. Pełka-Gościński, Zewnętrzne Karpaty Zachodnie, regiony fizycznogeograficzne, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

J. M. Waga, Kotliny Podkarpackie Zachodnie, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

J. M. Waga, Niziny Środkowopolskie, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

J. M. Waga, Północne Podkarpacie, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

J. M. Waga, Rzeźba nizinna terenu, Encyklopedia Województwa Śląskiego, t. 1, 2014, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

R. Dulias, A. Hibszer, Geografia województwa śląskiego, Krzeszowice 2004.

J. Flis, Słownik szkolny – terminy geograficzne, Warszawa 1994.

W. Jaroszewski, L. Marks, A. Radomski, Słownik geologii dynamicznej, Warszawa 1985.

J. Kondracki, Geografia regionalna Polski, Warszawa 2002.

Z. Makieta, Górny Śląsk, Warszawa 1999.

W. Mizerski, Geologia dynamiczna dla geografów, Warszawa 2002.

Województwo
Śląskie

Biblioteka Śląska

Instytut
Badań
Regionalnych

Instytucja kultury Samorządu Województwa Śląskiego

Copyright Instytutu Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej 2015-2025©

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, ul. Ligonia 7 40-036 Katowice, tel. (+48) 32 251 98 51 wew. 305, e-mail: ibr@bs.katowice.pl